

Lichocka, Halina

Pierwsza ogólnopolska sesja naukowa Zespołu Historii Farmacji i Chemii

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 33/3, 889-891

1988

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

PIERWSZA OÓLNOPOLSKA SESJA NAUKOWA
ZESPOŁU HISTORII FARMACJI I CHEMII

Zespół Historii Farmacji i Chemii powołany został w Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN jako formalne przekształcenie utworzonej dziesięć lat wcześniej korporacji, noszącej nazwę Zespołu Historii Farmacji. Przemianowanie, o którym mowa, wypływało z potrzeby dostosowania zakresu znaczeniowego nazwy Zespołu do realizowanej przezeń tematyki badawczej i projektów odnoszących się do programu naukowego. Charakter składu osobowego Zespołu Historii Farmacji, reprezentującego różne specjalności nauk przyrodniczych oraz interdyscyplinarność stanowiąca naczelną cechą przyjętej metody badań historycznych spowodowały, że osiągnięty dorobek naukowy, pomimo iż dotyczący z założenia nauk o leku, przyczynił się wszakże do pomnożenia wiedzy o historii przyrodoznawstwa w ogóle, w tym także o historii chemii. Na dorobek ten bowiem, obok opracowań omawiających kształtowanie się naukowej farmacji i etnofarmacji, złożyły się prace wysuwające na czoło powiązania między postęпами nauk o leku a ewolucją doktryn i eksperymentu w chemii. Reprezentatywne dla tego kierunku badawczego były tematy poświęcone polskiej balneochemii w pierwszej połowie XIX wieku. Do podjęcia badań historycznych w zakresie rozwoju chemii skłaniała w tym przypadku specyfika dziewiętnastowiecznej nauki o jakościowym i ilościowym składzie leczniczych wód mineralnych, której teoria i praktyka była tożsama z częścią chemii analitycznej nieorganicznej.

Z inicjatywą pełniejszego objęcia działalnością badawczą problematyki należącej do historii chemii wystąpił w lutym 1987 roku doc. Stefan Zamecki. Inicjatywa ta spotkała się z pełną życzliwością aprobatą ze strony kierownictwa Zespołu Historii Farmacji. Przystąpiono natychmiast do prac organizacyjnych, mających na celu rozpoznanie środowiska polskich historyków chemii, a ściślej — charakterystyki współczesnej historiografii chemicznej, aby następnie podjąć próbę roboczego sformułowania problemów badawczych, których realizacja byłaby możliwa w najbliższej przyszłości.

Pierwsze zebranie nowego, rozszerzonego Zespołu odbyło się dnia 6 października 1987 roku w Warszawie w Pałacu Staszica. Była to sesja naukowa złożona z dwóch różniących się merytorycznie części. Na część pierwszą, zatytułowaną: *Tradycje i perspektywy historii chemii w czasach najnowszych* złożyły się referaty, których autorami byli: doc. Michalina Dąbkowska, dr Halina Lichočka oraz prof. Roman Mierzecki. Doc. M. Dąbkowska przypomniała sylwetkę zmarłego przed dziesięcioma laty prof. Włodzimierza Hubickiego i jego zasługi w dziele poznawania i upowszechniania tradycji polskiej chemii. W referacie pt.: *Profesor Włodzimierz Hubicki inspiratorem badań Zespołu Historii Chemii Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN* autorka przedstawiła początki zespołowych prac dotyczących historii chemii, podejmowanych po drugiej wojnie światowej. Osiągnięcia badawcze powstałego w 1954 roku Zespołu Historii Chemii, kierowanego przez prof. W. Hubickiego legitymują się około 160 publikacjami naukowymi, obejmującymi

mującymi tematykę związaną w znacznej mierze z dziejami alchemii, a także dotyczącymi mniej odległej historii chemii nowożytnej. Wśród opracowanych zagadnień znalazły się: rozwój kriogeniki w Polsce, dzieje chemii nieorganicznej, organicznej, analitycznej i fizycznej, historia technologii oraz historia chemii farmaceutycznej, biochemii i fotochemii.

Ideowymi spadkobiercami i kontynuatorami działalności badawczej Zespołu Historii Chemii stały się — wymieniony już Zespół Historii Farmacji, założony w 1977 r. przez doc. Barbarę Kuźnicką w Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN oraz Sekcja Historyczna w Polskim Towarzystwie Chemicznym. O pracach naukowych Zespołu mówiła dr Halina Lichočka w referacie: *Kierunki badawcze w Zespole Historii Farmacji*. Była to próba syntetycznej prezentacji rezultatów dziesięcioletniej zbiorowej aktywności na polu poznawania dziejów nauk farmaceutycznych. Jednym z najwcześniej podjętych zadań było zebranie źródeł do historii środków leczniczych stosowanych w Pierwszej Rzeczypospolitej. Przeprowadzono częściowe kwerendy w archiwach wojewódzkich i diecezjalnych. Dotychczas zostały zbadane archiwa Lublina i Torunia. W efekcie tych prac powstała kartoteka inwentaryzująca kilkaset dokumentów ze zbiorów staropolskich.

Spośród tematów dotyczących czasów nowszych opracowane zostały między innymi zagadnienia wyodrębniania się specjalności farmaceutycznych w epoce polskiego Oświecenia oraz początkowy etap rozwoju balneochemii. Pod hasłem: *Polska myśl farmaceutyczna w XIX i XX wieku* podjęto prace bibliograficzne nad farmaceutycznymi i chemicznymi czasopismami naukowymi. Wyczerpującego opracowania doczekała się najnowsza historia farmacji, której poświęcono obszerną pracę zbiorową pt.: *Dzieje nauk farmaceutycznych w Polsce 1918—1978*. Tematyka badań znajdujących się aktualnie w toku dotyczy początków fitochemii w Polsce oraz zagadnień związanych z etnofarmacją. Ten ostatni kierunek budzi żywe zainteresowania, w rezultacie czego stworzone zostało seminarium skupiające kilkudziesięcioosobową grupę badaczy zajmujących się lecznictwem ludowym. Prace tego seminarium przyczyniły się do powstania wydawnictwa ciągłego, zatytułowanego: *Historia leków naturalnych*.

Dotychczasowy dorobek instytucji, różniącej się od Zespołu Historii Farmacji tym przede wszystkim, że jej uwaga skupiła się wyłącznie na dziejach chemii, omówił prof. Roman Mierzecki w referacie: *Działalność Sekcji Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego*. Z wieloletnich doświadczeń autora referatu wynika, że próby podejmowania prac zespołowych w Sekcji kończą się niepowodzeniem, natomiast należy odnotować pewne osiągnięcia w dziedzinie popularyzacji wiedzy o historycznych postępkach rozwoju chemii. Pod patronatem Sekcji wygłaszano odczyty popularnonaukowe, organizowano obchody rocznicowe, związane z życiem i twórczością wybitnych chemików, prowadzono działalność wydawniczą. Dotychczas odbyły się ponadto dwie szkoły historii chemii, w których liczny udział mieli zwłaszcza dydaktycy. Pierwsza szkoła poświęcona była rozwojowi pojęć chemicznych, druga zaś dotyczyła wpływu metod eksperymentalnych na rozwój chemii. W czerwcu 1988 roku zorganizowana zostanie trzecia z kolei szkoła, której motywem przewodnim będzie rozwój polskiego przemysłu chemicznego.

Referat prof. R. Mierzeckiego był zakończeniem programu tej części obrad. Następną część pod nazwą: *Początki zorganizowanej współpracy międzynarodowej chemików* wypełniło w całości wystąpienie doc. Stefana Zameckiego, zatytułowane: *I Kongres chemików w Karlsruhe w 1860 r.* Była to faktograficzna ekspozycja danych, jakie udało się autorowi zgromadzić głównie na podstawie różnych opracowań, ukazująca nie tylko tematykę, ale i atmosferę pozanaukową tego Kongresu.

Po każdym z wygłoszonych w czasie Sesji referatów miała miejsce dyskusja,

której sumarycznym efektem okazał się zarys projektu programu badawczego dla Zespołu Historii Farmacji i Chemii. Z postulatów zgłaszanych pod adresem autorów wynikały bowiem propozycje zadań godnych realizacji. Jednym z takich zadań jest rozwój historii chemii w Polsce. Odmiennie zagadnienie, które warto byłoby opracować, stanowi problematyka szkół w chemii. Badanie tej problematyki mogłoby przebiegać jako ukierunkowanie wieloletnich prac zespołowych. Zespołowego działania wymagałoby również podjęcie tematu poświęconego dziejom poszczególnych dyscyplin chemicznych. Przedsięwzięciem niezbędnym dla rozwijania badań historycznych wydaje się inicjowanie na szerszą skalę prac dokumentacyjnych, wśród których pierwszoplanową rolę odgrywałyby bibliograficzne opracowania czasopism.

Halina Lichočka
(Warszawa)

Z K R A J U

OBCHODY 120 ROCZNICY URODZIN MARIИ SKŁODOWSKIEJ-CURIE W WARSZAWIE

W listopadzie 1987 r., pod patronatem PAN, odbyły się w Warszawie uroczystości upamiętniające 120 rocznicę urodzin Marii Skłodowskiej-Curie, zorganizowane przez Komitet w składzie: prof., prof.: Jan Kostrzewski (przewodniczący), Wojciech Zielenkiewicz (wiceprzewodniczący), i członkowie — Aleksander Gieysztor, Jerzy Kołodziejczak, Jerzy Kroh, Gerard Labuda, Mirosław Mossakowski, Zofia Poremska, Tadeusz Skaliński, Wiesław Skrzydło, Ryszard Sosnowski, Mieczysław Sowiński, Jan Steffen, Maciej Wiewiórowski, Jerzy Wróbel, mgr Jerzy Zaremba (sekretarz).

Obchody zainaugurowano w dniu urodzin, 7 listopada, złożeniem kwiatów pod pomnikiem Marii Curie, na skwerku jej imienia, przed Instytutem Onkologii (d. Instytut Radowy). W krótkich słowach przedstawiciele Instytutu i PTCh przypomnieli wybitne zasługi Marii Curie dla powstania i rozwoju tego ośrodka oraz dla rozwoju nauk ścisłych w Polsce.

W dniu 9 listopada obchody rocznicowe rozpoczęły się w Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie otwarciem wystawy zatytułowanej: *Maria Skłodowska-Curie w oczach ówczesnych Polaków*. Wystawę, w obecności prezesa PAN, prof. J. Kostrzewskiego, prof. W. Zielenkiewicza, sekretarza III Wydziału PAN i licznych gości, otworzył prof. Jerzy Lange, kurator muzeum z ramienia Prezydium ZG PTCh.

Wystawa, bardzo ciekawie opracowana plastycznie przez Krzysztofa Burnatowicza, oparta na scenariuszu Krystyny Kabzińskiej, ukazywała więzy łączące Marię Skłodowską-Curie z Polską i serdeczny, pełen szacunku i podziwu, stosunek do Niej ówczesnych Polaków, dla których Maria Skłodowska-Curie była symbolem twórczych możliwości uciśnionego narodu, walczącego o wskrzeszenie a następnie umocnienie samodzielnego bytu państwowego.

Dużych formatów, sepiowane fotografie, ukazujące Marię Curie, osoby z nią związane, powiększenia listów do niej kierowanych spełniały rolę informacyjną i organizowały przestrzeń, w której rozmieszczone były listy, dokumenty, dowody ilustrujące problem zakreślony tematem wystawy. Ekspozowane oryginały pochodziły ze zbiorów własnych muzeum Marii Skłodowskiej-Curie.

Rezygnując z chronologii, w przestrzeni trzech sal, wyróżniono kilka bloków